

Bed is Burning

Johan Muyle

> 22.05

En juin 1897, plus de 200 enfants, femmes et hommes arrachés à leur Congo natal arrivent dans le port d'Anvers, dernière étape avant le zoo humain de la « section coloniale » de l'exposition internationale de Bruxelles, établie sur le domaine royal de Tervueren. Quelques années plus tard, les photographies de la missionnaire britannique Alice Seeley Harris révèlent au monde entier les atrocités commises en Afrique par les milices au service du roi Léopold II – ou plus précisément, au service de son commerce du caoutchouc -, les tristement célèbres mains coupées des habitants qui se rebellent contre le travail forcé. Cet épisode sanglant de la colonisation aura un retentissement mondial qui poussera la Belgique à annexer, en 1908, ce qui était alors la propriété privée d'un seul monarque.

Cette même année 1908, mourait à Bruxelles Jef Lambeaux – soit un an seulement avant Léopold II. En 1887, alors que le roi des Belges avait déjà pris possession du Congo, le sculpteur dévoilait sa spectaculaire Fontaine de Brabo, érigée face à l'Hôtel de Ville d'Anvers, qui lui vaudra d'être nommé Chevalier de l'Ordre de Léopold. Le monument est couronné par la figure de Brabo, qui s'apprête à lancer vers la ville la main tranchée du géant Druon. Lambeaux, qui n'a rien pu ignorer des exactions commises contre la population congolaise et de leurs conséquences politiques, a-t-il un jour songé à établir un parallèle entre son œuvre, devenue symbole d'Anvers, et les images de ces mains coupées ou, plus largement, le sort de ce peuple colonisé par son propre pays ? Johan Muyle lui-même y a-t-il songé ? Le personnage de sa sculpture *De Handwerper* fait directement référence à la Fontaine de Brabo, bien qu'il s'agisse en réalité du moulage d'un faune découvert à Pompéi. Fidèle à sa démarche syncrétique, il fait se rencontrer des éléments issus de différentes cultures, tel que le néon en spirale qui renvoie aux anneaux portés autour du cou par les femmes du peuple Padaung, ainsi que l'étoile de David ornée d'ampoules : elle symbolise la communauté juive d'Anvers mais aussi sa déportation et son extermination, rendue possible par la collaboration des autorités belges avec les nazis. Deux peuples, deux histoires tragiques, sont ainsi réunies autour d'un monument emblématique et de sa réinterprétation contemporaine.

Le Congo devenu colonie belge, c'est à Baudouin qu'incombera la charge de lui donner son indépendance, l'occasion d'un discours dans lequel il juge bon d'affirmer que son oncle ne

s'y était pas présenté « en conquérant, mais en civilisateur ». Avec son humour mordant, Johan Muyle s'est par le passé intéressé à ce roi pétri de catholicisme : son installation *L'impossibilité de régner* met en scène le moulage d'un rhinocéros monté sur un dispositif électrique mobile, qui se cogne aux murs, à la manière d'un Baudouin lorsqu'il refusa de signer la loi dépénalisant l'avortement en Belgique, et que son pouvoir soit brièvement mis entre parenthèses pour permettre au Parlement de respecter la volonté du peuple. Au Musée de l'Afrique centrale à Tervueren – aujourd'hui AfricaMuseum, c'est un éléphant empaillé qui a longtemps tenu la vedette, ainsi que le raconte Christophe Boltanski dans son récit *King Kasai*, pour lequel il passa une nuit enfermé dans le bâtiment désert. L'auteur rappelle que l'exhibition des « spécimens humains » amenés du Congo (qui coûta la vie à 7 individus, auxquels il faut ajouter deux autres morts lors de la traversée vers Anvers) n'a malheureusement rien d'une spécificité belge, et que de tels spectacles ont existé à la même époque ailleurs en Europe. Avec *Lucy*, Johan Muyle propose une réflexion sur les origines africaines de l'Homme, à laquelle vient se superposer une évocation de la traite des êtres humains par voie maritime, dont ont longtemps profité tant le monde chrétien que musulman. Lucy porte sur son dos un texte en lettres lumineuses, un proverbe flamand que l'on peut traduire par : les vagues ne coulent pas. Contrairement aux sociétés humaines contemporaines ? Aujourd'hui, c'est tant l'eau que le feu qui menacent la survie de notre espèce. *Bed is Burning* apparaît dès lors comme un message d'alerte. Avec ses jambes figées dans le sol, l'homme, moulage d'un plâtre académique, semble incapable de bouger. Sur son dos, un fragile chalet en bois ne demande qu'à s'embraser. Mais le titre renvoie également à un morceau de Midnight Oil, dans lequel le groupe australien dénonçait la spoliation des terres aborigènes, et le sort réservé aux peuples natifs de cette autre colonie. Du Congo à l'Australie, en passant par Anvers, Bruxelles, la Thaïlande ou encore l'Italie antique, Johan Muyle nous propose un tour du monde teinté d'une forme de désabusement à la fois poétique et critique, ce qui n'exclut jamais une touche d'humour bien personnelle.

P.-Y. Desai

Historien de l'art (Université de Liège) et conservateur pour l'art contemporain aux Musées royaux des Beaux-Arts de Belgique, Bruxelles

BELGIAN GALLERY
Rue de Florence 39 – 1050 Ixelles
info@belgiangallery.com
+32(0)486 82 52 10
BELGIANGALLERY.COM

Bed is Burning

Johan Muyle

> 22.05

In juni 1897 komen meer dan 200 kinderen, vrouwen en mannen, die uit hun geboorteland Congo onder dwang zijn weggevoerd, aan in de haven van Antwerpen, de laatste halte voordat ze tentoongesteld worden in de menselijke zoo van de "koloniale sectie" van de internationale tentoonstelling van Brussel, die werd opgezet op het koninklijk domein van Tervuren. Enkele jaren later onthullen de foto's van de Britse missionaris Alice Seeley Harris aan de hele wereld de gruweldaden die in Afrika worden begaan door de milities in dienst van koning Leopold II – of beter gezegd, in dienst van zijn handel in rubber. De beruchte afgehakte handen van lokale inwoners die zich verzetten tegen dwangarbeid worden een symbool van deze wreedheden. Dit bloedige hoofdstuk van de kolonisatie zal wereldwijd ophef veroorzaken en ertoe bijdragen dat België in 1908 het gebied annexeert, dat tot dan toe in privébezit was van één enkele monarch.

In dit zelfde jaar 1908 overleed in Brussel Jef Lambeaux – slechts een jaar vóór Leopold II. In 1887, toen de koning der Belgen Congo al in zijn bezit had genomen, onthulde de beeldhouwer zijn spectaculaire Brabofontein, opgericht tegenover het Stadhuis van Antwerpen, een werk dat hem de titel van Ridder in de Orde van Leopold opleverde. Het monument wordt gekenmerkt door de figuur van Brabo, die op het punt staat de afgehakte hand van de reus Druon naar de stad te werpen. Zou Lambeaux, die onmogelijk onwetend kon gebleven zijn wat betreft de wreedheden begaan tegen het Congolese volk en de politieke gevolgen ervan, ooit een parallel getrokken hebben tussen zijn werk, dat een symbool van Antwerpen werd, en de beelden van de afgehakte handen? Of, breder gezien, met het lot van een volk dat door zijn eigen land werd gekoloniseerd? Heeft Johan Muyle daar zelf aan gedacht? Het personage in zijn sculptuur *De Handwerper* verwijst rechtstreeks naar de Brabofontein, hoewel het in werkelijkheid een afgietsel is van een faun die in Pompeï werd ontdekt. Trouw aan zijn syncretische benadering, brengt hij elementen uit verschillende culturen samen, zoals de spiraalvormige neonverlichting die verwijst naar de ringen rond de hals van de vrouwen van het Padaung-volk, en de met lichtjes versierde Davidster: het symbool van de Joodse gemeenschap van Antwerpen, en diens deportatie en uitroeiing, mogelijk gemaakt door samenwerking tussen Belgische autoriteiten en nazi's. Twee volkeren, twee tragische verhalen, worden zo verenigd rond een emblematisch monument en zijn hedendaagse herinterpretatie.

Toen Congo een Belgische kolonie werd, was het aan Boudewijn om het land onafhankelijkheid te verlenen. Bij deze gelegenheid hield hij een toespraak waarin hij het nodig achtte te stellen dat zijn oom “er niet als een veroveraar was gekomen, maar als een beschaver”. Met zijn bijtende humor heeft Johan Muyle zich in het verleden geïnteresseerd in deze koning, doordrongen van katholicisme. Zijn installatie *L'impossibilité de régner* toont een afgietsel van een neushoorn, gemonteerd op een mobiel elektrisch mechanisme, die zich herhaaldelijk tegen de muren botst—net zoals Boudewijn, toen hij weigerde de wet te ondertekenen die abortus in België uit de strafwet zou halen. Zijn macht werd toen tijdelijk onderbroken, zodat het parlement de volkswil kon respecteren. In het Koninklijk Museum voor Midden-Afrika in Tervuren—tegenwoordig het AfricaMuseum—was een opgezette olifant lange tijd de hoofdattractie, zoals Christophe Boltanski vertelt in zijn verslag *King Kasai*, waarvoor hij een nacht opgesloten zat in het verlaten gebouw. De auteur herinnert ons eraan dat de tentoonstelling van "menselijke specimens" uit Congo—die het leven kostte aan zeven individuen, plus nog twee anderen die stierven tijdens de overtocht naar Antwerpen—helaas geen exclusief Belgisch fenomeen was. Dergelijke spektakels vonden in diezelfde periode ook elders in Europa plaats. Met *Lucy* nodigt Johan Muyle uit tot een reflectie over de Afrikaanse oorsprong van de mens, waarin ook een verwijzing doorschemert naar de maritieme mensenhandel, en waar zowel de christelijke als de islamitische wereld lange tijd van heeft geprofiteerd. Op Lucy's rug prijkt een tekst in lichtgevende letters: een Vlaams gezegde “als de golven zinken niet”. In tegenstelling tot de hedendaagse menselijke samenlevingen? Tegenwoordig wordt het voortbestaan van onze soort bedreigd door zowel water als vuur. *Bed is Burning* verschijnt dan ook als een waarschuwing. Met zijn benen vast in de grond lijkt de man—een afgietsel van een academisch gipsbeeld—niet in staat om zich te bewegen. Op zijn rug staat een fragiel houten chalet, dat slechts wacht om in vlammen op te gaan. Maar de titel verwijst ook naar een nummer van Midnight Oil, waarin de Australische band de onteigening van Aboriginalgronden aanklaagt en het lot van inheemse volkeren in deze andere kolonie belicht. Van Congo tot Australië, via Antwerpen, Brussel, Thailand en het antieke Italië, neemt Johan Muyle ons mee op een wereldreis doordrongen van een poëtische én kritische vorm van gelatenheid, waarin zijn eigen, subtiële gevoel voor humor nooit ontbreekt.

P.-Y. Desai

Historien de l'art (Université de Liège) et conservateur pour l'art contemporain aux Musées royaux des Beaux-Arts de Belgique, Bruxelles

Nederlandse vertaling: Belgian Gallery

BELGIAN GALLERY
Rue de Florence 39 – 1050 Ixelles
info@belgiangallery.com
+32(0)486 82 52 10
BELGIANGALLERY.COM

